

3. Радугин А. А. Введение в религиоведение / А. А. Радугин. – М.: Центр, 1996. – 302 с.
4. Самыгин С. И. Религиоведение: социология и психология религии / С. И. Самыгин, В. И. Нечипуренко, И. Н. Полонская. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 672 с.
5. Релігійнознавчий словник / [наук. ред. А. Колодний, Б. Лобовик]. – К.: Четверта хвиля, 1996. – 392 с.
6. Интернет-версия издания: Новая философская энциклопедия: в 4 т. [Электронный ресурс] // Ин-т философии РАН: [сайт]. – 2010. – Режим доступа: <http://iph.ras.ru/elib/1576.html>
7. Колодний А. М. Феномен релігії: природа, структура, функціональність, тенденції / А. М. Колодний. – К.: Світ знань, 1999. – 52 с.
8. Академічне релігійзнавство / [наук. ред. Колодний А.]. – К.: Світ знань, 2000. – 862 с.
9. Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии / [сост. В. И. Гараджа, Е. Д. Руткевич]. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 775 с.
10. Евдокимов П. Н. Православие / П. Н. Евдокимов. – М.: Библ.-богосл. ин-т св. апостола Андрея, 2002. – 512 с.
11. Саган О. Вселенське Православ'я: суть, історія, сучасний стан / О. Саган. – К.: Світ знань, 2004. – 910 с.
12. Бодак В. Взаємозв'язок культури і культу: православний контекст / В. Бодак // Українське релігійзнавство. – 2005. – №33. – С.7–15.

References

1. Jaspers K. Smysl i naznachenie istorii / K. Jaspers. – М.: Politizdat, 1991. – 527 s.
2. Bodak V. A. Religija jak fenomen universumu kul'tury: hrystyjans'kyj kontekst: avtoref. dys. ... doktora filos. nauk: spec. 09.00.11 «Religijeznavstvo» / V. A. Bodak. – К., 2006. – 30 s.
3. Radugin A. A. Vvedenie v religiovedenie / A. A. Radugin. – М.: Centr, 1996. – 302 s.
4. Samygin S. I. Religiovedenie: sociologija i psihologija religii / S. I. Samygin, V. I. Nepochurenko, I. N. Polonskaja. – Rostov-na-Donu: Feniks, 1996. – 672 s.
5. Religijeznavchij slovnyk / [nauk. red. A. Kolodnyj, B. Lobovyk]. – К.: Chetverta hvylja, 1996. – 392 s.
6. Internet-versija izdaniya: Novaja filosofskaja jenciklopedija: v 4 t. [Elektronnyj resurs] // In-t filosofii RAN: [saj]. – 2010. – Rezhym dostupu: <http://iph.ras.ru/elib/1576.html>
7. Kolodnyj A. M. Fenomen religii: pryroda, struktura, funkcionalityt', tendencii' / A. M. Kolodnyj. – К.: Svit znan', 1999. – 52 s.
8. Akademichne religijeznavstvo / [nauk. red. Kolodnyj A.]. – К.: Svit znan', 2000. – 862 s.
9. Religija i obshhestvo. Hrestomatija po sociologii religii / [sost. V. I. Garadzha, E. D. Rutkevich]. – М.: Aспект Press, 1996. – 775 s.
10. Evdokimov P. N. Pravoslavie / P. N. Evdokimov. – М.: Bibl.-bogosl. in-t sv. apostola Andreja, 2002. – 512 s.
11. Sagan O. Vselens'ke Pravoslav'ja: sut', istorija, suchasnyj stan / O. Sagan. – К.: Svit znan', 2004. – 910 s.
12. Bodak V. Vzajemozv'jazok kul'tury i kul'tu: pravoslavnyj kontekst / V. Bodak // Ukrain'ske religijeznavstvo. – 2005. – №33. – S.7–15.

Zvonok O. A., junior research assistant, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine, Sievierodonetsk), zvoal@mail.ru

Cult as a «central place» of religious culture

The article touches the relationship between the religious culture and the cult. The essence of concepts, such as «cult» and «religious culture» in modern science, was defined. The difference in the views of theological and secular philosophers in the meaning of the worship for the culture was shown. There are two approaches to the religious culture and the cult: the first presents the religious culture as a result of the incarnation of universal values in the world through cultic practices, the second describes the religious cult as a social form of the objectification of religious consciousness. The cult practice, related to different directions of Christianity, which is the dominant religion in the Ukrainian society, was analyzed. The position of the religious culture as a result of the realization of universal values in the world through religious activities is substantiated. The process of the dogmas influence on the religious culture indirectly through cult was detected. The impact of the cult not only on the mind of the believer, but also on the consciousness of the people of culture in general was emphasized.

Keywords: religion, religious culture, religion, religious practice, religious consciousness.

УДК 2:216.612

Вергелес К. М.,
кандидат філософських наук, доцент,
Вінницький національний медичний
університет ім. М. І. Пирогова
(Україна, Вінниця), kvergeles@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЛІГІЇ В СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСАХ

Обґрунтовано методологію дослідження головних особливостей функціонування релігії в сучасному соціумі. Особлива увага звертається на соціокультурні зміни, що відбуваються в українському суспільстві; на взаємозв'язок економічної, політичної й ідеологічної сфер. При цьому кожна сфера розглядається як самостійна, але водночас як така, що постійно взаємодіє з іншими. Саме така взаємодія виявляє як цілісність людини, так і головні характеристики релігії.

Ключові слова: соціум, людина, релігія, соціокультурні трансформації, гранична абстракція, світоосмислення, світогляд, економіка, політика, ідеологія.

Православна релігія як система світогляду та спосіб життя є одним із провідних регуляторів процесів, що відбуваються в сучасній Україні. Усі пророцтва про «смерть релігії», що з'явилися ще в добу Просвітництва, виявилися реальними тільки для західноєвропейської цивілізації. Сучасні дослідники наголошують на все більшому тяжінні до релігії різноманітних соціальних і культурних груп. Значна частина країн Сходу виявляє приналежність до релігійної системи світоосмислення і, більше того, прагне привнести таке світовідчуття до західноєвропейського способу життя, до соціально-політичних процесів ХХІ століття. Цей аспект, на нашу думку, є безпосередньо пов'язаним із феноменом міжнародного тероризму, який щільно взаємодіє з релігійним екстремізмом. Очевидно, що протиставлення багатій півночі й бідного півдня буде тривати завдяки тим лідерам, які під гаслами релігійності та духовності Сходу, будуть нав'язувати власні стереотипи поведінки, способу життя для західноєвропейського соціуму. Ці процеси, безперечно, мають своїм ґрунтом економічні основи, коли «новоприбулі» до країн Західної Європи не прагнуть працювати, не намагаються «увійти» до західноєвропейської культури, а використовують своє перебування як боротьбу, яка, у багатьох випадках, постає вбивством невинних людей.

Мігранти – це одна з головних проблем сучасної західної цивілізації й західної культури.

Сучасна соціокультурна ситуація в світі дозволяє говорити, що саме релігія буде зберігати й в майбутньому свою роль щодо охорони універсальних етичних приписів. Так, наприклад, необхідність обмеження потреб населення високорозвинутих країн – це положення, яке обґрунтовують сучасні футурологи, розпочинаючи ще з організаторів Римського клубу й якому будуть надавати ще й релігійну аргументацію. Релігійна мораль як система норм, що обмежує матеріальні потреби людини та орієнтує її на духовні пошуки, може бути використана різними лідерами сучасності й в різних планах.

Сьогодні демонструє, що релігія як така й дотепер зберігає своє значення як спосіб пошуку стійкої основи для власного життя, для спілкування з іншими людьми. Якщо релігія не використовується як політичний засіб, ще гірше – як засіб боротьби з іновірцями, тоді вона має значний потенціал впливу на культуру сучасної людини і, в такий спосіб, збереження сучасними релігіями ролі провідників позитивних соціокультурних трансформацій.

Якщо проаналізувати значення релігії в соціокультурних процесах сучасної України, то слід зазначити, що релігія як така й православна зокрема, використовується різними політичними силами для обґрунтування власної ідеології, а також для більш ефективних впливів на масову свідомість. Багато політичних течій розглядають релігію як єдину ідейну основу, що дозволяє зберегти цілісність соціально-політичних і етнічних спільнот. Якщо навіть уявити певну перебільшеність ідеологічних констатацій такого плану, то слід звернути увагу на те, що в якості принципів діяльності соціально-політичних сил вони серйозно впливають на сучасну соціокультурну ситуацію в Україні.

Економічна криза, що розпочалася у 2008 році, на думку провідних фахівців із економіки, політології, соціології та ін., є провозвісницею переформатування тих форм господарчої, політичної, ідеологічної діяльності, які раніше вважалися стабільними. По суті, ми вже є свідками тих соціокультурних трансформацій, що формують нову систему міжнародних відносин і, як наслідок, нову якість соціальних процесів у окремих країнах. І вже сьогодні можна побачити, що ідеологічне забезпечення трансформацій такого плану активно використовує й аргументацію з арсеналу релігійного світогляду.

Ступінь розробленості проблеми. Дослідження ролі релігії в соціокультурних трансформаціях передбачає розгляд суті цього феномену духовного і соціального життя людини, дослідження характеру закономірностей цілісного соціального процесу, а також вияву значення духовних факторів у цьому процесі. Соціальне буття релігії може бути зрозумілим тільки завдяки аналізу її суттєвих особливостей. Релігія постає об'єктом теоретичного розгляду тільки в стародавній Греції, філософсько-релігійні тексти Китаю та Індії ще не виходять поза межі релігійного світогляду. Але й в них можна відшукати деякі тези щодо соціального буття релігії, її впливів на суспільні структури.

Багатопланові дослідження релігії проводяться в Новий час – можна виділити такі напрями у дослідженні релігії, як аксіологічний, гносеологічний, соціологічний, етнографічний та ін. Мислителі доби Просвітництва виділили два аспекти у дослідженні релігії – гносеологічний (Гольбах, Дідро, Вольтер) і соціологічний (Мельє, Руссо, Гольбах). Обґрунтовується теза, що релігія – це неістинне знання, яке використовується для пригнічення людей. Німецька класична філософія в плані аналізу релігії спирається на досягнення теології Реформації та західноєвропейської філософії XVII ст. Представники німецької традиції філософування і німецької містики знищують трансцендентність розуміння Абсолюту, розкривають ті умови, що забезпечують його висвітлення в духовному досвіді людини. Праці Канта і Гегеля є свідченням того, що релігія усвідомлюється цими мислителями як моральнісна ідея, що гарантує гуманний характер міжлюдських відносин. Ця тенденція мала своє логічне завершення в працях молодогегельянців і особливо Л. Фюрбаха, який вважав Абсолют об'єктивізацією сутності людини. Л. Фюрбах і підготував марксистське розуміння релігії як неадекватного виразу соціальних відносин. Положення К. Маркса про перетворену форму – це продовження гегелівської філософії. У Гегеля нефілософські форми свідомості втрачають своє значення з моменту їх прояснення у послідовному мисленні. Марк

інтерпретує Гегеля в тому аспекті, що соціальні відносини приводять до появи духовних продуктів, які не мають дійсного змісту. Ідеї К. Маркса щодо соціального буття постають стимулом для подальшого дослідження релігії, її впливу на соціальні відносини в працях М. Вебера і В. Зомбарта.

Ці дослідження були підготовлені розвитком конкретних релігієзнавчих досліджень етнографічного плану, а також розвитком позитивної соціальної науки у другій половині XIX століття. Так, наприклад, представник соціологічного інституціоналізму другої половини XIX ст. Е. Дюркгайм на основі емпіричних досліджень суспільства починає досліджувати релігію як соціальну інституцію, що надає цілісності суспільній системі. Е. Дюркгайм вважає, що релігійний обряд – це такий засіб для об'єднання людей, головною функцією якого є активізація сильних позитивних почуттів. Обряд, на думку дослідника, надає людині підтримку з боку інших людей, можливість відчуття її, а емоційний зміст примушує людини постійно відтворювати його. Людина знаходить свою реалізацію тільки в процесі спілкування, її істинне буття – це буття в інших та завдяки іншим, а релігія виступає як певний спосіб спілкування людей. Слід зазначити, що Е. Дюркгайм не аналізує предмет віри, для нього він має суто функціональний зміст і його можна замінити будь-яким іншим предметом, в тому числі й таким, що має світський зміст. Що стосується досліджень М. Вебера і В. Зомбарта, то вони звернули дослідницьку увагу на мотивації людей, які перебувають у системі капіталістичних відносин. Така мотивація, на думку цих дослідників, у більшій або меншій мірі, є пов'язаною з релігійною ідеологією, що дає можливість розглядати релігію як активну соціально-перетворюючу силу. В такий спосіб, з'явилася можливість розглядати релігію не тільки як перетворену форму свідомості, але й виявити її впливи на соціальні процеси. Ці дослідження не аналізували соціально-економічні і політичні структури суспільства як цілісної системи, але, на нашу думку, без теоретичної концепції суспільства як цілісної самостійної системи, неможливо зрозуміти взаємозв'язок релігії й соціальних трансформацій.

У XX ст. в західному релігієзнавстві дослідники відмовляються від однозначної логічної інтерпретації предмету релігійної віри і переходять до його феноменологічного і структурно-функціонального аналізу (Р. Отто, К. Леві-Строс, М. Еліаде), а також його використання для дослідження психоаналітичної методології (З. Фрейд, К.-Г. Юнг, С. Торчинов). Кінець XX ст. характеризується появою такого підходу в дослідженні релігії як «ідеологічна критика», який передбачає аналіз ідеологічного виміру наукового вивчення релігії. Такий підхід й дозволяє зрозуміти добу Модерну як результат певного теологічного бачення світу [4]. Окрім того, в кінці XX ст. виникає напрям «радикальної ортодоксії» (Дж. Мілбанк, К. Піксток, Г. Ворд), представники якого переосмислюють роль релігії в процесі секуляризації в західноєвропейському соціумі. Секуляризація, на думку цих дослідників, не є звільненням від панування релігії в суспільних відносинах, секуляризація – це структурні зміни в католицькій церкві. Головний теоретичний ґрунт для вивчення впливу релігії на соціум виникає з появою головних положень Т. Парсонса і неінституціоналістів, які пропонують модель соціуму як цілісної сукупності

різноманітних сфер, кожна з яких не втрачає власної специфіки у процесі взаємодії однієї сфери з іншою. Духовна діяльність набуває характеру не перетвореної форми матеріальної сфери, а усвідомлюється як самостійна і необхідна. Нові можливості для дослідження особливостей функціонування релігії в суспільстві відкриває соціологія комунікацій, а також аналіз комунікативної взаємодії як засобу трансляції ідей, що перетворюють соціум (Ю. Габермас). У XXI ст. досліджуються такі проблеми, як взаємодія економіки і релігії, політики і релігії, правничі аспекти різноманітних релігійних напрямів та їх соціальна практика (ліквідація соціальних конфліктів, благодійність, спрямування позитивної соціальної діяльності та ін.).

В історії українського релігієзнавства проблема особливостей функціонування релігії в соціумі, проблема динаміки соціальних трансформацій в зв'язку з релігійними змінами ще не отримали всебічного розгляду, хоча деякими аспектами цієї проблематики займалися такі дослідники, як В. Еременко [1], Л. Кононоп [2], С. Кримський [3], Ю. Павленко [3] та ін. Ці дослідники розглядають релігію як важливу ідеологічну інституцію, яка організовує формування й трансляцію уявлень про граничну абстракцію, що виступає основою для будь-яких ідеологічних конструкцій. Окрім того, обґрунтовується, що гносеологічним змістом предмету релігійної свідомості (граничної абстракції) є фіксація цілісності явищ зовнішнього світу і свідомості, що є ґрунтом для послідовності, цілепокладання та відтворення різноманітних форм людської діяльності. Дійсно, однією з найважливіших соціальних функцій релігії є формування уявлення про граничну абстракцію, яке набуває характеристик вищої цінності та мети соціального буття, трансформується в ціннісні категорії економічної й політичної доктрин традиційного суспільства, забезпечуючи цілісне функціонування самого соціуму.

Метою статті є аналіз методологічних засад розгляду особливостей функціонування релігії в трансформаційних соціокультурних процесах.

Соціальні трансформації в сучасній Україні є одним із етапів глобального переходу від системи традиційного соціуму до системи, в якій домінує самоуправління, осмислення якої потребує єдності наукового, філософського, економічного, релігієзнавчого, політологічного та ін. підходів. Слід також зазначити, що в традиційному суспільстві релігія підкоряє собі всі ідеологічні інституції, а в суспільствах модерну вона конкурує зі світськими ідеологіями. Однією з найважливіших функцій релігії є створення й трансляція системи цілісного світогляду, який посідає центральне місце в системі описування світу та отримує статус вищої цінності.

Будь-яка релігія розглядає Абсолют як єдину причину дійсності, як ґрунт цілісності зовнішнього і внутрішнього світу людини. Ідея Абсолюту в релігії є формою граничної абстракції, яка склалася історично, поруч із філософським поняттям «буття» і науковою теорією про єдиний Всесвіт, який постійно розвивається. Функцією граничної абстракції є фіксація основи тотожності та стійкості світу людського досвіду, який висвітлюється у знаннях, що дозволяє цілеспрямовано та послідовно формувати дійсність, у якій реалізує себе людина.

Предметом релігійної віри є гранична абстракція світогляду, максимально загальне уявлення, яке пов'язує

в одне ціле багатоманітність знання людини та її досвід. Гранична абстракція дозволяє синтезувати різні фрагменти дійсності, відкриває їх внутрішні зв'язки і можливості впливати на них. Особливості сприйняття граничної абстракції в релігії – це те, що вона розуміється у дисгармонійній єдності з чуттєвими визначеннями, що призводить до викривлення у розумінні дійсних відносин. Справедливою є думка, яку висвітлює українська дослідниця В. Фомічова у праці «Інтерсуб'єктивна реальність: репрезентація соціально-релігійних аспектів у свідомості людини» і яка зазначає: «...відверта віра та прихильність людини до світоглядної ідеї призводять до відтворення в її свідомості «архетипових» характеристик щодо сприйняття оточуючого соціуму. Така «архетиповість» полягає в такому: а) принцип дихотомічного розподілу світу. У цьому контексті людина розподіляє оточуючих її людей на тих, хто вірить в ідею та сприяє її здійсненню, і на всіх інших; б) принцип бінарної опозиції, тобто людина починає чітко протиставляти у своїй свідомості людей, які сприяють її реалізації, й тих, хто перешкоджає цьому. Цікаво, що нейтральної позиції, з точки зору прихильника ідеї, взагалі, не існує. Адже відсутність сприяння реалізації ідеї сприймається як протидія їй, тобто як прагнення зберегти існуючий стан речей, проти якого активно виступає ідея; в) принцип нормативізму, тобто людина вбачає своїм обов'язком будь-як допомагати «своїм» (людям, які допомагають реалізації ідеї) і, відповідно, вона ніби зобов'язана перешкоджати діям усіх інших людей» [5, с. 204–205].

Релігія як соціальна система розробляє вчення про граничну абстракцію та ті засоби, що дозволяють людині досягти єдності з нею. Елементами релігії є знання про граничну абстракцію, засоби дії, що спрямовані на її досягнення та взаємодія людей, які досягли цієї єдності. До елементів релігійного комплексу слід віднести релігійну свідомість, релігійну дію і релігійний досвід.

Саме виходячи з такого розуміння релігійної системи, ми й аналізуємо взаємозв'язок релігії й соціокультурних процесів в Україні. У цьому зв'язку слід виділити в суспільстві три сфери, які забезпечують його функціонування – господарчу (економічну), політичну й ідеологічну. Економічна сфера створює матеріальні умови для життєдіяльності всього суспільства, політична сфера організовує управління суспільними процесами з позицій стратегії й тактики, а ідеологічна сфера формує уявлення про граничну абстракцію та розгортає їх до системи світогляду. Безперечним є те, що кожна сфера розвивається за законами власними, специфічними. Необхідними для суспільства є всі сфери. Гранична абстракція висвітлює цілісну основу суспільної системи, постулюється як центральна ланка її світогляду, а також інтерпретується в економічній і політичній сферах у складі економічних і політичних учень, у відповідності до їх специфіки. Такі економічні й політичні уявлення законодавчо закріплюються як правничі система соціуму.

В такий спосіб, роль релігії в процесі соціокультурних трансформацій в сучасній Україні в тому, що вона формує граничну абстракцію, що конкретизується як парадигма всіх змін у духовному і матеріальному бутті людини. Гранична абстракція є формулюванням уявлення про вище благо, вищу цінність, тобто – ідеал, на який орієнтується людина в процесі своєї діяльності.

Традиційне суспільство осмислює себе за допомогою граничної абстракції як трансцендентне буття, індустріальне суспільство сприймає граничну абстракцію як процесуальне буття, як локальну цивілізацію, пост-традиційне суспільство осмислює себе за допомогою уявлення про предметне буття як систему, що прагне підкорити умови свого існування. Західне суспільство сьогодні намагається досягти стадії глобальної спільноти, головним принципом якої є самоуправління.

Сучасне українське суспільство, безперечно, орієнтується на глобальну спільноту, зі своїм самоуправлінням, але без повномасштабного проходження етапу пост-традиційного соціуму. Закономірності розвитку України дозволяють зробити висновок, що до ХХ століття наше суспільство дотримувалося граничної абстракції як трансцендентного буття, що й дозволяє кваліфікувати його як традиційне. Але гранична абстракція, що осмислена в релігійній свідомості, приходить у протиріччя з конкретно-історичною практикою українського соціуму. Це протиріччя намагалися вирішити завдяки введенню нової граничної абстракції та глибинних соціокультурних трансформацій – соціалістичних перетворень. Ці перетворення не змогли вирішити протиріччя у розвитку українського суспільства і тому кінець ХХ ст. ознаменувався новими перетвореннями. Що стосується розвитку граничної абстракції, то у сьогоденні України він відбувається у напрямі більш адекватної репрезентації в ній суб'єктивності, особистісності. Таке розуміння дозволяє зробити висновок, що осмислення вищих цінностей, яке відбувається в сучасній Україні, може призвести до формування нової світоглядної системи, що орієнтується на рух до більш гармонійної соціальної структури, яка характеризує новий етап становлення форм людської взаємодії. Будь-яка соціальна система репрезентує собою способи взаємодії окремих суб'єктів за допомогою спеціально створених засобів – артефактів. Способи цієї взаємодії залежать від характеру тих артефактів, що використовуються. В залежності від домінування способу взаємодії людей в соціальній сфері нами були виділені три сфери, які в залежності від провідної ролі однієї з них, можуть змінити сам характер соціокультурних трансформацій.

Висновки. Соціокультурні трансформації – це процес переходу соціуму з однієї стадії на іншу, який супроводжується змінами у розумінні граничної абстракції та формуванням нових цінностей, нових цілей економічної, політичної, ідеологічної діяльності. Ці зміни легітимують й зміни в різноманітних інституціях суспільства, а також активізують процес формування нових соціальних інституцій. Ідеологічна сфера соціуму спрямована на формування світоглядних орієнтацій людини, які визначають вищі цінності та мету людського життя. Такі цінності та цілі трансформуються в межах економічної підсистеми і відповідної ідеологічної доктрини в цінності та мету господарчої діяльності – економічний етос, а в межах політичної підсистеми і відповідних політичних учень – в цінності та цілі політичної діяльності, які системно висвітлено в соціально-політичній ідеології.

Релігія відіграє визначальну роль в ідеологічній підсистемі традиційного суспільства. Але ця роль змінюється в пост-традиційних соціальних системах. У світських ідеологіях пост-традиційних суспільств трансцендентний абсолют починає розглядатися як

реальна людина, яка має абсолютні права і нескінченні можливості. В такий спосіб, відбувається відхід від цілісного розуміння природи людини, яка підміняється її суто професійними якостями або соціальними ролями, які витісняють інші можливості для самореалізації людини.

Список використаних джерел

1. Еременко В. П. Православная концепция исторического процесса в свете современности / В. П. Еременко. – Киев: Вища школа, 1991. – 206 с.
2. Конотоп Л. Г. Громадянське суспільство: історико-філософський і релігієзнавчий аспекти його осмислення / Л. Г. Конотоп // Державно-церковні відносини в Україні у контексті сучасного європейського досвіду. – К.: ВІП, 2004. – С.32–45.
3. Кримський С. Б., Павленко Ю. В. Цивілізаційний розвиток людства / С. Б. Кримський, Ю. В. Павленко. – К.: Вид-во «Фенікс», 2007. – 316 с.
4. Кувакин В. Твой рай и ад. Человечность и бесчеловечность человека (Философия, психология и стиль мышления гуманизма) / В. Кувакин. – М.–СПб.: Алетея, 1998. – 357 с.
5. Фомічова В. М. Інтерсуб'єктивна реальність: Репрезентація соціально-релігійних аспектів у свідомості людини / В. М. Фомічова. – Монографія. – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 383 с.

References

1. Eremenko V. P. Pravoslavnaia koncepcija istoricheskogo processa v svete sovremenosti / V. P. Eremenko. – Kiev: Vyshcha shkola, 1991. – 206 s.
2. Konotop L. H. Hromadyans'ke suspil'stvo: istoryko-filosof's'kyi i rehliyeznavchyy aspekty yoho osmyslennya / L. H. Konotop // Derzhavno-tserkovni vidnosyny v Ukrayini u konteksti suchasnoho yevropeys'koho dosvidu. – K.: VIP, 2004. – S.32–45.
3. Kryms'kyi S. B., Pavlenko Yu. V. Tsyvilizatsiynyy rozvytok lyudstva / S. B. Kryms'kyi, Yu. V. Pavlenko. – K.: Vyd-vo «Feniks», 2007. – 316 s.
4. Kuvakin V. Tvoj raj i ad. Chelovechnost' i beschelovechnost' cheloveka (Filosofija, psihologija i stil' myshlenija gumanizma) / V. Kuvakin. – M.–SPb.: Aletejja, 1998. – 357 s.
5. Fomichova V. M. Intersub'yektivna real'nist': Reprerentatsiya sotsial'no-rehliiynikh aspektiv u svidomosti lyudyny / V. M. Fomichova. – Monohrafiya. – K.: Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2011. – 383 s.

Vergeles K. M., PhD, Associate Professor, Vinnitsa National Medical University Pirogov (Ukraine, Vinnitsa), kvergeles@gmail.com

Features of functioning of religion in the contemporary socio-cultural processes

The article is devoted to substantiation methodology of the study of the functioning of the main religion in modern society. Particular attention is paid to social and cultural changes taking place in Ukrainian society: the relationship of economic, political and ideological spheres. Thus each sector is seen as an independent, but at the same time so as to constantly interact with others. Such interaction reveals how the integrity of the person, and the essential characteristics of religion.

Keywords: society, people, religion, socio-cultural transformation, limiting abstraction, understanding of the worlds, philosophy, economics, politics, ideology.

* * *

УДК 261.7

Райчинець А. В.,
пошукач кафедри культурології, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), info@ukrbs.org

ХРИСТІЯНСЬКО–МУСУЛЬМАНСЬКІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ

Досліджуються стан і перспективи християнсько-мусульманських відносин в Україні. Доводиться, що і християнство, і іслам, мають значний потенціал до відкритості та діалогу. Разом із тим, слід визнавати, що ворожість, що існувала у минулому, часто зумовлена не лише політичними факторами, але й релігійним відторгненням «чужого». Сучасна співпраця мусульман і християн в Україні зумовлена позитивним досвідом діалогу в